

<https://yle.fi/uutiset/3-12183738>

Epäonnisia maskikauppoja edelsi valtava poliittinen paine: "Presidentti oli kiukkuinen hallinnon saamattomuuteen", kertoi HVK:n entinen johtaja

Huoltovarmuuskeskuksen toimitusjohtaja Tomi Lounema oli kokenut, että painetta suojamaskien hankkimiseksi tuli ministerireittiä pitkin jopa tasavallan presidentiltä Sauli Niinistöltä.

Huoltovarmuuskeskus varastoi erilaisia tarvikkeita kriisien varalle. Suojamaskien varastointi ja hankkiminen ei kuulunut Huoltovarmuuskeskuksen vastuulle kun koronapandemia keväällä 2020 alkoi. Kuva: Huoltovarmuuskeskus
MARJATTA RAUTIO

11.11.2021•Päivitetty 11.11.2021 19:05

-
-
-
-
-
-

Keskusrikospoliisi on luovuttanut tietoja Huoltovarmuuskeskuksen johtajia koskeneesta rikostutkinnasta. Esitutkinta-aineistosta selviää, että Huoltovarmuuskeskuksen johto toimi maskikauppoja tehdessään valtaviin poliittisten paineiden alla keväällä 2020.

KRP on salannut osia esitutkinta-aineistosta. Salauksia on tehty myös Huoltovarmuuskeskuksen (HVK) pyynnöstä.

Salaukset koskevat entisten HVK:n johtajien sähköpostilaatikoista otettuja viestiketjuja, viestejä tai niiden osia. Huoltovarmuuskeskus katsoo, että viestit sisältävät salassa pidettävää tietoa liittyen poikkeusoloihin varautumiseen ja varmuusvarastoihin. Myös se on salassa pidettävää tietoa, mitä HVK:lla aiemmin on ollut varmuusvarastossa ja miksi.

Viestiketjuihin on osallistunut muun muassa työ- ja elinkeinoministeriön virkamiesjohtoa. Myös maskeja Huoltovarmuuskeskukselle toimittaneen liikemies **Onni Sarmasteen** kanssa käytyä viestittelyä on salattu. Sarmastetta epäillään törkeästä petoksesta maskikaupoissa.

Vahva poliittinen paine kiireellisiin ostoihin

Huoltovarmuuskeskuksen silloinen toimitusjohtaja **Tomi Lounema** kertoi kuulustelussa, että 26. maaliskuuta 2020 ulkoministeri **Pekka Haavisto** (vihr.) oli lähettänyt hänelle sähköpostin, jossa Haavisto kertoi olevansa päivittäin yhteydessä tasavallan presidentin **Sauli Niinistön** kanssa, joka oli ilmaissut huolensa suojainhankinnoista.

Lounemalle oli syntynyt käsitys, että Haavisto toimi presidentin viestinsaattajana HVK:lle.

Louneman kertoman mukaan huhtikuun alussa perhe- ja peruspalveluministeri **Krista Kiuru** (sd.) oli esittänyt vahvaa epäluottamusta HVK:lle siitä, että hankintoja ei ole saatu käyntiin. Kiuru oli Louneman mukaan ilmoittanut, että vastuu ja hankinnat kuuluvat kokonaisuudessaan HVK:lle.

Lounema kertoi ihmetelleensä palaverin jälkeen työ- ja elinkeinoministeriön osastopäällikölle **Antti Neimalalle**, miten tietämätön ministeri Kiuru on siitä, että kenen hankintoja pitäisi tehdä. Louneman mukaan Kiuru ei tunnistanut sitä, että hänen hallinnonalansa toimijoiden kuuluisi tehdä hankintoja eikä HVK:n.

Lounema kertoi myös osallistuneensa 3. huhtikuuta presidentin ja valtioneuvoston ulko- ja turvallisuuspoliittisen ministerivaliokunnan kokoukseen, joka toteutettiin videopalaverina.

– Tasavallan presidentti oli kiukkuinen hallinnon hitauteen ja saamattomuuteen. Tilanne oli kriittinen ja vakava, koska terveydenhuollossa ei kohta olisi ollut enää suojaimia. Ministeri Kiuru esitti asian siten, että heillä asiat STM:ssä on hyvin, mutta hitaus suojainhankinnoissa johtuu HVK:sta, kuvaili Lounema poliisille.

Asia selviää esitutkimateriaaliin kuuluvasta kuulustelupöytäkirjasta.

Huoltovarmuuskeskuksen toimitusjohtaja Tomi Lounema erosi huhtikuussa 2020 kun pääministeri Sanna Marin (sd.) ilmoitti Louneman menettäneen hänen luottamuksensa maskikauppojen epäselvyyksien vuoksi Syyttäjän mukaan Lounema ei toiminut kaupoissa lainvastaisesti. Kuva: Björn Karlsson

HVK:n hallitus ei tiennyt "miten sekaisin koko talo on"

Myös Huoltovarmuuskeskuksen hallituksen puheenjohtaja **Ilona Lundström** kertoi poliisikuulustelussa kovista poliittisista paineista ja HVK:n toiminnan ohjaamisesta. Hän toimi työ- ja elinkeinoministeriössä osastopäällikkönä.

Lundströmin mukaan ainoa ohjaus ministeriöistä oli sosiaali- ja terveysministeriön tukipyynnöt. Hän kertoi ilmoittaneensa, että tilanne ei voi jatkua näin, vaan työ- ja elinkeinoministeriön on ohjattava toimintaa.

Lundström kertoi esitutkinnassa, että ainakin ministerit **Aino-Kaisa Pekonen** (vas.), **Ville Skinnari** (sd.) ja Pekka Haavisto olivat soittaneet suoraan Tomi Lounemalle ja luoneet suorituspainetta HVK:n toimivaan johtoon.

Lundström sanoi kertoneensa, että ei kannata sitä, että HVK:lle tulee terveydenhuollon hankintoihin liittyvä koordinoititehtävä. Hänen mukaansa näin kuitenkin päätettiin tehdä presidentin ja valtioneuvoston ulko- ja turvallisuuspoliittisen ministerivaliokunnan kokouksessa.

– Tämä häiritsi minua ja mietin, että meneekö tämä oikein. Kun tasavallan presidentti puuttuu suojainhankintoihin, niin asiat alemmalla tasolla hämärtyvät, kertoi Lundström kuulustelupöytäkirjan mukaan.

HVK:n hallitus sai Lundströmin mukaan tiedon kiireellä tehdyistä maskikaupoista huhtikuussa.

– Emme ennen Suomen Kuvalehden juttua(siirryt toiseen palveluun) tienneet, miten sekaisin koko talo on, kertoi Lundström kuulustelussa Huoltovarmuuskeskuksen tilanteesta. Suomen Kuvalehti julkaisi jutun 8. huhtikuuta 2020.

Hankintojen riskitaso oli viety "pilviin"

Tomi Lounema puolestaan sanoi kuulustelussa, että ministeriöille ja HVK:n hallitukselle annettujen tietojen perusteella kokeneiden virkamiesten olisi tullut ymmärtää, ettei kaikkia hankintaa koskevia sääntöjä voitu noudattaa, koska pandemia oli muuttanut markkinatilannetta huomattavasti.

HVK:n johdossa tiedettiin, että kaupanteossa riskit olivat korkeat koska suojaamista oli kova pula.

– Riskitasoa terveydenhuollon hankinnoissa ei ole ainoastaan korotettu, se on viety "pilviin". Kaupat tehdään spot-kauppoina, usein puhelimesta, ja pääosin vain ennakkomaksua vastaan, kuvasi tilannetta esitutkimateriaaliin sisältyvässä sähköpostiviestissä tuolloinen HVK:n perustuotanto-osaston johtaja.

Lundström sanoi kuulustelussa, että HVK:n hallitus ei missään vaiheessa hyväksynyt kaikkien varmistusten ohittamista.

Lundströmin mielestä HVK:n hallintojohtajan olisi pitänyt "vanhempana valtiomiehenä viheltää pilliin" ja toimitusjohtajan informoida hallitusta perustuotanto-osaston johtajan paineen alla sopimista kaupoista.

Syyttäjä: HVK:n johto ei rikkonut lakia

Syyttäjä päätti marraskuun alussa, että Huoltovarmuuskeskuksen entisiä johtajia vastaan ei nosteta syytteitä kevään 2020 maskikaupoista.

Luottamusaseman väärinkäyttämistä oli Louneman lisäksi epäiltyinä kaksi muuta johtajaa.

Syyttäjän mukaan paine hankkia suojaimia oli valtava kun HVK:n työntekijöille oli välitetty selkeä viesti siitä, että suojaimia on saatava tai muuten terveydenhuolto kaatuu ja se voi johtaa kuolemiin.

Rikoksesta epäillyt saattoivat syyttäjän mukaan olla perustellusti siinä käsityksessä, että toiminta oli sosiaali- ja terveysministeriön edun ja tahdon mukaista, vaikka hankintamenettelyssä tapahtui virheitä.

Näissä olosuhteissa tehdyt päätökset eivät syyttäjän mukaan ylittäneet syytekynnystä.

Huoltovarmuuskeskus osti maskeja miljoonilla euroilla

Huoltovarmuuskeskus sopi keväällä 2020 noin 5 miljoonan euron hengityssuojainkaupoista ulosottovelkaisen Onni Sarmasteen kanssa. Maskeja saatiin luvattua vähemmän, eikä niitä voinut käyttää sairaaloissa. Sarmasteelle maksettiin koko kauppasumma.

Huoltovarmuuskeskus sopi myös kauneusalan yrittäjän **Tiina Jylhän** kanssa 5 miljoonan euron maskikaupoista. Jylhälle maksettiin noin puolet kauppasummasta, mutta se jäädytettiin virolaiseen pankkiin ja kauppa purettiin. Jylhän yritys ei pystynyt toimittamaan kasvosuojaimia sovituksessa ajassa.

Toimitusjohtaja Lounema erosi maskikauppojen epäselvyyksien vuoksi huhtikuussa 2020. Lounema pahoitteli tuolloin sitä, että kriisitilanteessa ja kovassa kiireessä ei ehditty tehdä tarpeeksi kattavaa taustaselvitystä kaupan osapuolista.

Maskikauppoihin osallistuneet ja johtoryhmään kuuluneet hallintojohtaja **Asko Harjula** ja perustuotanto-osaston johtaja **Jyrki Hakola** irtisanottiin toukokuussa 2020, koska hankinnoissa ei ollut noudatettu hankintalakia, keskuksen sisäistä ohjeistusta eikä hyvää tapaa.

Lue myös:

Analyysi: Pääministeri antoi pikapotkut huoltovarmuusjohtajalle, joka ei syyttäjien mielestä toiminut laittomasti

Syyttäjä ei syytä Huoltovarmuuskeskuksen ex-johtoa maskikaupoista – vaikeassa tilanteessa ministeriöistä tuli vain "voimia ja jaksamista"

Raportti moittii Suomen huoltovarmuuden hoitoa sekavaksi – HVK:n johdon mukaan kehittämistyö on hyvässä vauhdissa – ministeri lupaa vahvistaa johtamista

Kohuttu 10 miljoonan euron maskikauppasotku johtaa syyteharkintaan – rikoksista epäillään kolmea Huoltovarmuuskeskuksen työntekijää

Oikeuskansleri: Ministeriöt eivät ohjanneet riittävästi

Huoltovarmuuskeskuksen maskikauppoja keväällä

Tuore raportti: Suojavarusteiden hankinta oli kriisin alussa puutteellista – työministeri Haatainen ehdottaa kotimaisen suojavarustetuotannon

tukemista

HuoltovarmuuskeskusKoronapandemiaKasvomaskit